

Donat

Nastanak novih riječi spontan je i dinamičan proces kojem se ne vidi kraj

Piše: [Ante Rogić](#)

01.06.2010.

„Prva prezentacija moje znanstvene monografije bila je u Splitu, tri dana prije obrane doktorskog rada na Sveučilištu u Zadru, tj. 24. svibnja, tako da ću zadnji tjedan mjeseca svibnja 2010. godine pamtiti kao vrijeme u kojem sam, usudila bih se kazati, ubrala plodove dva moja velika profesionalna projekta: publikacija prve knjige i stjecanje doktorata znanosti.“

Foto: Ivan JAMIČIĆ

dr. sc. Snježana Bralić: Utjecaj govornog jezika na pisani znatno je porastao

Prošlog tjedna na Sveučilištu u Zadru doktorskú disertaciju pod naslovom "Talijanski leksik kao lingvističko-kulturološki poticaj u usvajanju jezika" uspješno je obranila Snježana Bralić.

Zbog čega ste se odlučili za ovu temu doktorata?

- Tema istraživanja nastala je kao rezultat stvarnih problema s kojima se susreće neizvorni govornik pri razumijevanju novijega talijanskoga leksika, a u našem slučaju riječ je o govornicima hrvatskoga jezika. Riječi su jedno od najmoćnijih oružja kojima čovjek raspolaže; služe mu da se izrazi, da razumije ono što drugi kažu, da čita, da uvjeri onoga tko ga sluša da je ono što govori točno, dobro i korisno. Riječ nije samo razum, intelekt, ona je i magija, osjećaj, šarm, prevara, moć. Ona postaje književnost, na pozornici, u kinu, u bajci, u romanu, u poeziji. Riječ je i povijest koja svjedoči o razvoju jezika i snažno je obilježena sredinom iz koje potječe. Ona je dar koji čovjek može upotrijebiti na dobar ili loš način kao i sve važne stvari na ovom svijetu. No, umjesto da se površno služi riječima, bilo bi dobro da ih iskoristi u potpunosti. Razumjeti izgovorene ili, pak, napisane riječi čini se sasvim normalnom pojavom dok se nerazumijevanje ili loše razumijevanje smatraju izvanrednim situacijama. Naime, tek onda kada dođemo u kontakt s osobama koje govore drugim jezikom ili dijalektom različitim od našeg ili ako naiđemo na složene pisane tekstove i prisustvujemo

razgovoru u kojem se koristi specijalistička terminologija - tek onda postajemo svjesni činjenice da razumijevanje riječi i nije neminovna, automatizirana i na koncu, niti olako predvidljiva činjenica.

Važnost leksika

O čemu je, zapravo, riječ u Vašem doktorskom radu?

- Predmet ovoga rada su riječi talijanskoga jezika te razumijevanje i usvajanje leksika, s posebnim naglaskom na kulturološki obojane riječi koje se često nalaze na marginama leksičke kompetencije. Smatram da se u suvremenom kontekstu, u kojem se znatan prostor posvećuje pojedincu koji jezikom želi dominirati u skladu sa svojim zahtjevima, ukazuje potreba za suočavanjem s problematikom koja se odnosi na usvajanje leksika.

Jedan od razloga zbog kojeg je poučavanje leksika zanemareno nalazi se i u činjenici da je leksik dominantno obilježen i kulturom kojoj pripada te, za razliku od morfološke i sintaktičke razine, leksičke nijanse zahtijevaju istančanije poznavanje ne samoga jezika, nego i niza izvanjezičnih faktora. Odlika suvremenoga talijanskoga leksika je velika podložnost promjenama, a sklop riječi kojim se govornik služi, sve manje predstavlja kreativan izbor pojedinca. Razlog za to, osim u činjenici da se njime služi 60 milijuna ljudi različitih po obrazovanju, društvenoj pripadnosti i dijalektalnim utjecajima, nalazi se i u sveprisutnoj uporabi gotovih, „upakiranih“ jezičnih formula. Spomenimo da je i utjecaj govornog jezika na pisani znatno porastao. Zahvaljujući radijskim i televizijskim postajama jezik se na neki sebi svojstven način standardizirao.

Brzim širenjem privatnih televizijskih postaja nije se pridonijelo oživljavanju dijalekata, nego se, dapače, lokalni jezik i njegove izvore oslobodilo društvene cenzure. Govornom je jeziku, zahvaljujući njegovoj prisutnosti u medijima, dodijeljena neka vrsta kulturološke legitimacije. No, ne možemo zaboraviti da su jezik nekih prošlih vremena stvarali gramatičari i pisci, dok su današnji tvorci jezika brojne i raznolike skupine koje nameću svoj jezik.

Negativne promjene u talijanskom jeziku

Sudionici smo negativnih promjena u talijanskom jeziku, a koje vode ka kolokvijalnom jeziku te na taj način promoviraju približavanje govornog i pisanog jezika. Uz pomoć novina, kao suvremenoga jezičnog izvora, pisanim je jezikom zavladao, moglo bi se reći, namjerna jezična nemarnost koja mu je donijela dašak svježine.

Koliko Vam je vremena trebalo za izradu rada i čime ste se sve služili?

- Uzimajući u obzir i vrijeme rađanje ideje o problematici kojom sam se bavila potom i upoznavanje s problematikom, sada kada je sve to iza mene, mogu kazati da sam rad izrađivala te intenzivno o njemu razmišljala punih šest godina. Polaznu točku istraživanja predstavlja prikupljanje korpusne građe iz talijanskih dnevnih novina. Selekcija jedinica koje su uvrštene u ovaj rad napravljena je na temelju leksičkih, tvorbenih i kulturoloških specifičnosti pojedine jedinice.

Tri mjeseca istraživanja u Rimu

Sveukupni korpus sakupljen je kontinuiranom tromjesečnom analizom triju talijanskih dnevnih novina, u vremenu od 1. ožujka. do 1. lipnja 2006. u politički vrlo turbulentno, a leksički vrlo zahvalno vrijeme izbora za predsjednika Republike i predsjednika Vlade Republike Italije. Vrijeme od tri mjeseca koje sam provela na istraživanju u Rimu, zahvaljujući stipendiji Vlade Republike Italije u svrhu znanstvenog istraživanja, omogućilo mi je redovito praćenje, bilježenje i dokumentiranje različitih leksičkih elemenata koje sam tijekom razvrstavanja i obrade jedinica podijelila na Korpus I i Korpus II. Ukupan broj zabilježenih leksičkih jedinica u Korpusu I i Korpusu II iznosi 1.272 jedinice. U odabiru dnevnih novina vodila sam se prvenstveno njihovom tiražom i raširenošću na cijelom nacionalnom teritoriju Italije. Odabrala sam tri reprezentativne novinske kuće, tj. tri vrlo značajne dnevne novine: Corriere della Sera, la Repubblica, La Stampa, a sve u cilju bilježenja novotvorenica i osobitih leksičkih struktura kojima Talijani svakodnevno pribjegavaju u uporabi jezika. Tijekom tri mjeseca prikupljanja korpusa obradila sam 92 izdanja za svaku od navedenih dnevnih tiskovina, ukupno 276 novinskih brojeva za tri odabrane novine.

Nova obilježja suvremenoga talijanskog leksika

Držim da sakupljena leksička građa pruža prilično iscrpan uvid u nova obilježja i tvorbene tendencije suvremenoga talijanskoga leksika. Želim istaknuti da je tijekom izrade ovoga rada uočena daljnja produktivnost sličnih jedinica koje bi također mogle biti uvrštene u korpus, a što dodatno opravdava moj odabir.

Istraživanje o poznavanju korpusa provedeno je među neizvornim govornicima napredne razine poznavanja jezika. Ispitanici su bili studenti Talijanskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Splitu. Uzorak je obuhvatio 167 ispitanika druge, treće i četvrte godine studija, a u skladu sa širom definicijom bilingvizma moguće ih je smatrati dvojezičnim govornicima. Razlog kojim sam se vodila u odabiru navedene skupine ispitanika je visoka razina poznavanja jezika te pretpostavka da dobro poznaju morfosintaktička pravila i strukturu talijanskoga jezika. Cilj je ovoga istraživanja bio utvrditi koje će lekseme i u kojoj mjeri ispitanici znati interpretirati te hoće li se znati nositi s predloženim leksičkim jedinicama, imajući na umu da se radi o mladim talijanistima kojima će talijanski jezik u skoroj budućnosti biti profesija, bilo da krenu nastavničkim ili prevoditeljskim putem. Rezultate koje sam dobila statističkom analizom upitnika, i to putem neformalnog intervjua, prikazala smo tablično, i to za svaki od potkorpusa odvojeno. Pojasnimo da kod metode neformalnog intervjua nije nužno ponuditi svakom od ispitanika zaseban uzorak upitnika već je zbog specifičnosti i obima građe intervjua moguće provesti, primjerice putem grafo-folija kako je to bilo u našem slučaju. Odgovore ispitanika prikupila sam u većoj mjeri u papirnatom obliku, a dijelom i statističkim prebrojavanjem točnih i netočnih odgovora tijekom satova nastave. Dakle, isključivo u svrhu dobivanja šireg uvida u problematiku promatranog fenomena koristila smo metodu neformalnog intervjua. Zanimalo me je s obzirom na brojčano stanje studenata te, poglavito, s obzirom na broj godina učenja jezika, na kolike i kakve će poteškoće ispitanici nailaziti u tumačenju jedinica i kakve će rezultate neformalni intervjua donijeti. U rezultatima obrade korpusa iznijela sam kvantitativni i kvalitativni prikaz rezultata, i to zasebno za svaki od potkorpusa. Nakon rasprave o rezultatima provela smo lingvističku analizu korpusne građe s obzirom na tvorbenu strukturu leksičkih jedinica.

Koji bi bio doprinos znanosti ovog rada?

- Iz rezultata i analize provedenog upitnika uočila sam da je nužno ukazati na neke nove veze te također donijeti nove smjernice u nastavnoj praksi u poučavanju leksika. Pojave zapažene u obradi korpusne građe ukazuju na nedostatan poznavanje leksičke morfologije te na nedovoljnu uporabu rječnika, bilo da je riječ o jednojezičnim, dvojezičnim ili, pak, novijim rječnicima, primjerice neologizama, kratica, posuđenica. Imajući na umu specifičnost ciljeva i potreba u nastavi stranih jezika, usudujem se tvrditi kako je nastavnik stranoga jezika posebno upućen ne samo na dodatnu inventivnost u kreiranju nastavnog materijala, nego i na ukazivanje smjernica u cilju boljeg usvajanja jezika.

Hoćete li se nastaviti baviti ovom tematikom i u kom pravcu streme Vaša razmišljanja?

- Da, svakako, ukoliko mi mogućnosti to budu dopuštale. Smatram da je nastanak novih riječi spontan i dinamičan proces kojem se ne vidi kraj, a problem koji se odnosi na riječi koje jesu ili nisu kulturološki obojane, ostat će, i nakon ovog mog razmišljanja o toj građi otvoreno pitanje za koje ću odgovore tražiti u nekim budućim leksikografskim djelima. Leksičke se jedinice granaju i njihove su tvorbene mogućnosti naprosto neuhvatljive. Mišljenja sam da je mnogo lakše uhvatiti se u koštac s gramatičkim pravilima koja, s obzirom na svoju prirodu, teže sustavnosti te ih je moguće primijeniti s većom sigurnosti.

Monografija o Francescu Carrari

Čime se trenutačno bavite?

- U koautorstvu s **profesoricom Ljerkom Šimunković** upravo sam dovršila i objavila monografiju Francesco Carrara - Dnevnici s putovanja 1843.-1848. Riječ je o rukopisnim dnevnicima pisanim na talijanskom jeziku, a koji su bili pohranjeni u Arheološkom muzeju u Splitu više od 150 godina. Tekst smo transkribirale, prevele na hrvatski jezik te opremile uvodnom studijom i potrebnim komentarima, a riječ je o doista izvornoj arhivskoj građi, zanimljivoj kako zbog erudicije njezina autora tako i zbog obilja nadasve novih i do sada gotovo u potpunosti nepoznatih podataka koje on u sebi sadrži. Francesco Carrara (Split 1812. - Venecija 1854.), prvi splitski arheolog koji je sustavno istraživao staru Salonu, prvi ravnatelj splitskog Arheološkog muzeja, književnik i povjesničar te svestrani intelektualac, ostavio je, u rukopisu, dnevne zapise sa svojih brojnih putovanja u Trst, Veneciju, Padovu i Beč. Njegovi intimni dnevni prvorazredni su povijesni izvor za potpuniju spoznaju o vrlo poznatim suvremenici, o političkim i inim zbivanjima u Dalmaciji i mjestima u kojima je boravio, a bio im je i sudionikom, i svjedokom.

Jeste li možda svoj doktorski rad nekomu posvetili?

- Ovoga rada ne bi bilo bez ljudi koji su više vjerovali u mene nego što sam se ikada usudila i pomisliti. Nadahnuli su me svojim primjerom; upornošću, samozatajnošću i veličinom. Od mnogih sam učila, no, o životu, ipak najviše od mojih roditelja. Stoga sam, s puno ljubavi, posvetila svoj doktorski rad mojim roditeljima koji bi me brižno štitili, pažnjom i nježnošću obasipali i da ga nikada nisam ni napisala.